

Α. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΜΟΡΦΩΤΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

Ι. ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το ευρύτερο ενδιαφέρον των μαθητών της Β' Λυκείου, που συμμετείχαν στο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα «Βουλή των Εφήβων», έχει επικεντρωθεί, με συχνές αναφορές, σε ζητήματα παιδείας, εκπαίδευσης και κοινωνικοπολιτισμικής μόρφωσης και αγωγής. Ειδικότερα, ο αθλητισμός, το εκπαιδευτικό μας σύστημα, το ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα, η εκπαίδευση του διδακτικού προσωπικού και επίκαιρα ζητήματα εκσυγχρονισμού της παιδείας, βελτίωσης της υλικοτεχνικής υποδομής και αναθεώρησης του παραδοσιακού ρόλου του σύγχρονου Ελληνισμού, αποτελούν μερικά από τα κυριότερα θέματα, που απασχόλησαν τους εφήβους Β' Λυκείου. Πλούσιος σε επισημάνσεις και προτάσεις, ακολουθεί ο σχετικός με την κατάσταση της ελληνικής γλώσσας προβληματισμός, ενώ ικανός αριθμός θεμάτων αναφέρεται σε ζητήματα σχολικών βιβλίων, εξωσχολικών εκδόσεων και βιβλιοθηκών και σε εποικοδομητικές απόψεις για την ανάπτυξη της αγάπης προς το «καλό βιβλίο». Ακολουθούν στη σειρά θέματα σχετικά με την ανεπάρκεια και τη συνετή χρήση του ελεύθερου χρόνου και ζητήματα σχετικά με την ελληνορθόδοξη εκκλησία και τον ελληνισμό, τις παρατηρησιακές οργανώσεις, την κρίση των συναφών αξιών και τρόπους υπέρβασης της κρίσης αυτής. Λιγότερα, αλλά με καίριες επισημάνσεις και ενδιαφέρουσες προτάσεις, είναι θέματα που αναφέρονται στην ανάγκη και τη σημασία του Σχολικού και Επαγγελματικού Προσανατολισμού και της καταπολέμησης του αναλφαβητισμού, σε συνάρτηση με άρση της φτώχειας και δυσμενών συνθηκών ζωής, στην έξαρση της παραπαιδείας, με ταυτόχρονη υποβάθμιση της Δημόσιας Εκπαίδευσης, και στο αίτημα πολλών για συστηματική οργάνωση προγραμμάτων σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, καλλιτεχνικής εκπαίδευσης, διάσωσης, συντήρησης και προβολής των ελληνικών αρχαιολογικών θησαυρών.

1. ΠΑΙΔΕΙΑ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

α. Κύρια θέματα. Βασικές επισημάνσεις

Το ενδιαφέρον των εφήβων έχει εκδηλωθεί σε πολλά «Τετράδια» με επισημάνσεις, που αναφέρονται στην ποιότητα της μορφωτικής διαδικασίας, στον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα της, στην ανθρωποπλαστική δύναμη της γλώσσας και της τέχνης, στην ανάγκη απελευθέρωσης της σχολικής ζωής από ορισμένες δεσμεύσεις (π.χ. αυστηρό ωράριο, αναχρονιστική βαθμολογία, αποκλειστικό προσανατολισμό της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης προς Γενικές

εξετάσεις για είσοδο στα Α.Ε.Ι. / Τ.Ε.Ι.), στο αναφαίρετο δικαίωμα ίσης συμμετοχής στα αγαθά της παιδείας και του πολιτισμού, προπαντός των παιδιών στην επαρχία κ.λπ. Με τις επισημάνσεις αυτές υποδηλώνεται η ύπαρξη ενός πλαισίου παιδείας, ενός περιγράμματος αξιών, αρχών και στόχων, πολιτιστικών-μορφωτικών αγαθών, πίστεων και προοπτικών ευρύτερης αναγνώρισης. Στο νεανικό αυτό διάγραμμα γενικής παιδείας και πολιτισμού, ιδιαίτερα προβάλλονται από πολλούς ιδέες και προτάσεις, όπως: το όραμα για ένα σχολείο που να εμπνέει και να καλλιεργεί την ελεύθερη πνευματική δημιουργία και όχι να στοχεύει σε «γενικές εξετάσεις» μέσα από την εμπορευματοποιημένη παραπαιδεία, αφού έχει γίνει «μονόδρομος η εισαγωγή στα Α.Ε.Ι. / Τ.Ε.Ι. για παραγωγή πτυχιούχων χωρίς αντίρρηση»· για ένα σχολείο που με τη φροντίδα και τη διακριτική εγρήγορση της Πολιτείας θα συμβάλλει στην ολόπλευρη ενημέρωση των μαθητών με εκσυγχρονισμό και διεύρυνση της παιδευτικής-μορφωτικής διαδικασίας σε νέα πεδία της κοινωνικής-πολιτισμικής πραγματικότητας, όπου αναπτύσσονται συνεχώς νέα προβλήματα (των ναρκωτικών, του AIDS, της σωματικής και ψυχικής υγιεινής, της νεανικής ανεργίας, της περιβαλλοντικής ρύπανσης, της αμφισβήτησης εθνικών εδαφών, της καταστροφής σημαντικών ιστορικών μνημείων, της βαθμιαίας αλλοίωσης της πολιτισμικής μας παράδοσης, της «διάβρωσης» δοκιμασμένων αξιών, της ξενομανίας και ξενοφοβίας, της παραπληροφόρησης και ηθορούπανσης μέσω των Μ.Μ.Ε., της βίας και του φανατισμού στους αθλητικούς χώρους, της κακοποίησης της γλώσσας, της υποβάθμισης του ρόλου της Εκκλησίας και της ελληνορθόδοξης παράδοσης κ.ά.).

β. Προτάσεις για αναβάθμιση της παιδείας

Αναγνωρίζεται, γενικότερα, η ευθύνη της Πολιτείας για τον εκσυγχρονισμό της παιδείας της χώρας με βάση ορισμένες θεμελιακές αρχές:

- α) Την πλειονότητα των συντακτών εκφράζει η άποψη, ότι δεν επιτρέπεται να συνεχίζεται η μονοδρομηση του προσανατολισμού της παιδείας μας, όπως υλοποιείται στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, προς τα Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι., πολύ περισσότερο γιατί αυτά με τα ασυγχρόνιστα προγράμματα σπουδών τους παρέχουν γνώσεις ασύμβατες προς τις ανάγκες μιας ταχύρρυθμα μεταβαλλόμενης, όχι μόνο εθνικής αλλά και ευρύτερης υπερεθνικής αγοράς εργασίας και κοινωνίας, ενώ από αρκετούς επισημαίνεται η ανάγκη για υπέρβαση της αναντιστοιχίας μεταξύ εκπαίδευσης και τομέα παραγωγής.
- β) Σχεδόν καθολικό είναι το αίτημα για εκσυγχρονισμό: (1) του συστήματος Γενικών εξετάσεων, του αξιολογικού συστήματος, γενικά, σε συνδυασμό με κατάργηση της παραπαιδείας, καλλιέργεια κλίματος ελευθερίας σε όλα τα επίπεδα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, και ανάπτυξη κριτικής σκέψης, (2) των προγραμμάτων σπουδών, (3) των σχολικών βιβλίων.
- γ) Επειδή από τη φύση της η παιδεία είναι μείζονος εθνικής σημασίας, από αρκετούς συνιστάται η ίδρυση «Διακομματικού Συμβουλίου για την Παιδεία», σε συνδυασμό με αύξηση των κονδυλίων γι' αυτήν, αίτημα που προβάλλεται σχεδόν στο σύνολο των προτάσεων.
- δ) Το περιεχόμενο και η σκοποθεσία της παιδείας, υποστηρίζεται από πολλούς, πρέπει να έχουν κατ' εξοχήν ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα και να ανανεώνονται. Εξάλλου, φιλικό και ευχάριστο πρέπει να είναι το περι-

ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

βάλλον στα σχολεία, οι δε σχέσεις μεταξύ μαθητών και καθηγητών να διέπονται από πνεύμα κατανόησης, ενδιαφέροντος και αγάπης.

- ε) Καθολικό σχεδόν είναι το αίτημα, να παρέμβει άμεσα και δραστικά η Πολιτεία, ώστε το σχολείο από «μονολιθικό, απρόσωπο, κουραστικό, αντιαισθητικό, και ανεπαρκώς επιχορηγούμενο, σχολείο γνώσεων που δεν αντιστοιχούν στις πραγματικές ανάγκες της κοινωνίας... δεν απελευθερώνουν δημιουργικές δυνάμεις μέσα από μαθήματα ελεύθερης πνευματικής δράσης και συνεργασίας», να γίνει πολιτισμικός βιότοπος αρμονικής συνεργασίας των παραγόντων της αγωγής: διδασκόντων - μαθητών - γονέων και αρμόδιων οργάνων της Πολιτείας, με την κατά περίπτωση αρμόζουσα ηθική και οικονομική συμπαράσταση του κράτους, όπου παράλληλα με την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας πραγματοποιείται άρτια εξειδίκευση από ειδικά κατά μάθημα καταρτισμένους και συνεχώς επιμορφούμενους –γι’ αυτό όμως και ανάλογα αμειβόμενους– εκπαιδευτικούς, και η σχολική ζωή, ευχάριστη, δημιουργική, αντικατοπτρίζει το γενικότερο κλίμα μιας «σταθερής εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής ανεξάρτητα από οποιεσδήποτε κυβερνητικές διακυμάνσεις». Ιδιαίτερα εξαιρείται η σημασία αναβάθμισης της πίστης στην Ελλάδα και τον ελληνικό πολιτισμό με τη διάσωση και ανάδειξη των καλλιτεχνικών θησαυρών όλων των περιόδων της ελληνικής πολιτιστικής παράδοσης, ιδιαίτερα της τέχνης και του λόγου, όχι μόνο στον ελλαδικό χώρο, αλλά και μέσω του INTERNET σ’ όλο τον κόσμο. Επίμονη εκδηλώνεται η επιθυμία πολλών για ένα περισσότερο ελληνοκεντρικό παραδοσιακό - μνημειοσωστικό χαρακτήρα της εκπαιδευτικής - πολιτισμικής πολιτικής της Ελλάδας, όπου από αρκετούς σημειώνεται η βαθμιαία «επικράτηση υλιστικού πνεύματος και η απομάκρυνση από την παράδοση», γεγονός που παρακινεί μερικούς να προσβλέπουν στην αξία μιας «παιδείας λιγότερο εξειδικευμένης και τεχνοκρατικής στο Λύκειο».

2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

α. Κύρια θέματα. Βασικές επισημάνσεις

Το μεγάλο ενδιαφέρον της συντριπτικής πλειονότητας επικεντρώνεται σε ζητήματα σχολικής καθημερινότητας. Η ευθύνη φαίνεται να περνά από τους πολιτικούς στην Πολιτεία, η οποία «ενοχοποιείται» από πολλούς για ανεπαρκή, αμελέτητη και αναχρονιστική εκπαιδευτική πολιτική. Κρίνεται ανεπαρκής η διάθεση κονδυλίων για την εκπαίδευση. Από πολλούς χαρακτηρίζεται ελλιπής η υλικοτεχνική υποδομή, ατελές και ασυγχρόνιστο το ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα, ενώ από αρκετούς γίνεται λόγος για «καθολική στασιμότητα και οπισθοδρόμηση», γενικά. Ειδικότερα, επισημαίνονται κατά κατηγορίες θεμάτων τα ακόλουθα:

Το εκπαιδευτικό σύστημα, και καθ’ εαυτό και ως προς τον τρόπο που διαμορφώνεται και εφαρμόζεται, εκτιμάται από πολλούς, ότι σχεδιάζεται εσπευσμένα, χωρίς να τηρούνται οι κανόνες και οι όροι της επιστημονικής μεταρρύθμισης, π.χ. δεν δοκιμάζεται πριν εφαρμοσθεί, ή αλλάζει άκριτα και αβασάνιστα με κάθε αλλαγή του αρμόδιου υπουργού –γι’ αυτό και για άλλα ζητείται από μερικούς, να είναι «μόνιμος ο Υπουργός Παιδείας», δεν στηρίζεται σε έρευνα της αγοράς εργασίας ή των κοινωνικών, επαγγελματικών - οικο-

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ

νομικών κ.λπ. αναγκών ή δυνατοτήτων της εθνικής κοινότητας, σε συνάρτηση με τις μεταβαλλόμενες συνθήκες ζωής και τις διεθνείς σχέσεις της χώρας. Αναλυτικότερα σημειώνονται ως σοβαρά ορισμένα μειονεκτήματα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, όπως, ότι:

- Δεν βοηθάει στην καλλιέργεια των πνευματικών δυνατοτήτων και του ήθους των μαθητών ούτε στη δημιουργία κλίματος ενθουσιασμού και ενδιαφέροντος για ενδο- και εξωσχολικές δημιουργικές δραστηριότητες.
- Δεν συντελεί στην άρση βασικών ανισοτήτων, διακρίσεων και προκαταλήψεων, προπάντων στην επαρχία, όπου η παρεχόμενη εκπαίδευση θεωρείται από αρκετούς, ότι «είναι σε κατώτερη μοίρα».
- Δεν προβλέπει σωστή επιλογή του κατάλληλου εκπαιδευτικού προσωπικού ούτε μεριμνά για τη βασική μόρφωση, εξειδίκευση, συνεχή επιμόρφωση, για τον έλεγχο της υγιεινής κατάστασης και της επαγγελματικής απόδοσής του.
- Δεν φαίνεται να έχει λάβει υπόψη επαρκώς την υπαρκτή σύνδεση του μορφωτικού αποτελέσματος που επιδιώκει και των απαιτήσεων και δυνατοτήτων επαγγελματικής απορρόφησης και επιτυχίας στην αγορά εργασίας ή, ακόμη, και στο χώρο των Α.Ε.Ι. / Τ.Ε.Ι., για την είσοδο στα οποία αποτελεσματικότερη κρίνεται η «παραπαιδεία».
- Ουσιαστικά αναποτελεσματικός θεωρείται και ο θεσμός του «Σχολικού συμβούλου», όπως σήμερα λειτουργεί.
- Το αξιολογικό σύστημα κρίνεται υποκειμενικό, ψυχοφθόρο, γιατί καλλιεργεί την αποστήθιση και τη βαθμοθηρία. Εξοντωτικό θεωρείται και το σύστημα των Γενικών εξετάσεων, το οποίο αναγνωρίζεται ως αδιάβλητο αλλά ως μη ενισχυτικό της κριτικής σκέψης και της ελεύθερης πνευματικής δημιουργίας.
- Δεν αντιμετωπίζει, όπως αρμόζει, διάφορες κατηγορίες Ελλήνων της Διασποράς (παιδιά επαναπατριζομένων, προσφύγων κ.λπ.),
- Το αναλυτικό πρόγραμμα παρά τις βελτιώσεις, εξακολουθεί να έχει σοβαρές ελλείψεις. Πολλά σημαντικά μαθήματα και πολιτιστικές δραστηριότητες ή δεν υπάρχουν ή η πραγματοποίησή τους κρίνεται ανεπαρκής, π.χ. ΣΕΠ, Η/Υ, Ιστορία της Τέχνης, Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, Αρχαία Ελληνικά (προπαντός στα Τεχνικά Λύκεια), Σύγχρονη και Τοπική Ιστορία και Λαογραφία, Υγιεινή, Καλλιτεχνικά μαθήματα και αντίστοιχες εκδηλώσεις, όπως επίσης σωστά οργανωμένες εθνικές και θρησκευτικές γιορτές, Θρησκευσιολογία, Πατερικά κείμενα.
- Αρκετοί τάσσονται υπέρ ενός πιο «σφιχτού», και χρονικά εκτεταμένου σχολικού προγράμματος, τονίζοντας την ανάγκη λήψης δραστικών μέτρων προς την κατεύθυνση αυτή.

β. Προτάσεις για βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος

Ζητείται να γίνονται μελετημένες μεταρρυθμίσεις και διορθωτικές παρεμβάσεις από την Πολιτεία έπειτα από δοκιμασία τους και έλεγχο της απόδοσής τους, και όχι αλλαγές με κάθε κυβερνητική αλλαγή, στο πλαίσιο ενός «μακροχρόνιου προγραμματισμού για την παιδεία», όπως ρητώς σημειώνεται από μερικούς.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην επιτακτική ανάγκη επίλυσης του αξιολογικού συστήματος, και μάλιστα του προβλήματος Γενικών εξετάσεων, και προτείνονται προς την κατεύθυνση αυτή ρυθμίσεις, όπως:

ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

- Κατάργηση των Γενικών εξετάσεων και υποκατάστασή τους με άλλους τρόπους ελέγχου των απαραίτητων ικανοτήτων και δεξιοτήτων για σπουδές σε Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι., π.χ. με βάση τον «συνυπολογισμό βαθμών όλων των μαθημάτων», με βάση το μέσο όρο των τριών τάξεων του Λυκείου ή έπειτα από φοίτηση των υποψηφίων σε μεταλυκειακό προπαρασκευαστικό έτος, ή με βάση τους βαθμούς από «περισσότερες πανελλήνιες εξετάσεις στο σχολείο», σε συνδυασμό με «κατάργηση της κατοχύρωσης της βαθμολογίας». Από ορισμένους προτείνεται «εφαρμογή του Εθνικού Απολυτηρίου, με δέσμες από την Α' Λυκείου», ενώ άλλοι το αρνούνται, άλλοι, πολύ λίγοι, κάνουν λόγο για «εξετάσεις εξαμηνιαίες σε Γυμνάσιο και Λύκειο», ενώ για τους υποψήφιους του εξωτερικού προτείνεται από ορισμένους να ισχύσει «διαφορετική βαθμολόγηση».
- Διατυπώνεται, σε περιορισμένο αριθμό «προτάσεων», και η άποψη για καθολική κατάργηση της βαθμολογίας και «απελευθέρωση της σχολικής διαδικασίας», σε συνδυασμό με αλλαγή ωραρίου, εισαγωγή ελεύθερων δραστηριοτήτων, «επιλογή ταλέντων».
- Σύστημα συνεντεύξεων καθηγητών - μαθητών για την αξιολόγηση των τελευταίων προτείνεται σε μικρό αριθμό προτάσεων.
- Από τους περισσότερους γίνεται λόγος για «Ανοιχτό Πανεπιστήμιο», προσιτό στους ενδιαφερομένους χωρίς εξετάσεις. Ως προς τα «Ιδιωτικά Πανεπιστήμια», οι γνώμες διχάζονται.
- Από αρκετούς υποστηρίζεται η άποψη για «κατάργηση της Επετηρίδας».

Αξιοσημείωτη είναι η εμμονή πολλών στην ανάγκη δραστηκής παρέμβασης της Πολιτείας για την άμεση, πολύπλευρη και ουσιαστική αναβάθμιση του εκπαιδευτικού προσωπικού με τη λήψη σοβαρών μέτρων, όπως:

- Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών των λεγομένων «καθηγητικών σχολών» των Α.Ε.Ι. με αύξηση των ωρών βασικής ψυχοπαιδαγωγικής κατάρτισης και ουσιαστικής διδακτικής άσκησης κατά τη διάρκεια των σπουδών όσων προορίζονται για να διδάξουν στα Γυμνάσια / Λύκεια της χώρας, και προτείνεται η σύσταση ειδικών «Παιδαγωγικών Σεμιναρίων» για τη διδακτική - επαγγελματική τους επιμόρφωση, ενώ μερικοί εισηγούνται «να διορίζονται οι καθηγητές ύστερα από εξετάσεις».
- Ως προς την αξιολόγηση των καθηγητών, προτείνεται να αξιολογούνται οι καθηγητές από τους Σχολικούς συμβούλους, από ορισμένους ζητείται «να κρίνεται ο καθηγητής και από τους μαθητές» κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του, και να υπάρχει η δυνατότητα, σε ορισμένες ακραίες περιπτώσεις, «άρσης της μονιμότητας των καθηγητών», αλλά και «επιβράβευσης των καθηγητών που εργάζονται μέ κέφι». Ανεξάρτητα από τη διδακτική απόδοσή τους, αρκετοί εισηγούνται «μείωση του ορίου ηλικίας των καθηγητών».
- Προβάλλεται από μερικούς η ανάγκη για «καταξίωση του καθηγητή», και σχεδόν από όλους η υποχρέωση της Πολιτείας για αύξηση των αποδοχών των καθηγητών, στο γενικότερο πλαίσιο αύξησης των κονδυλίων για την εκπαίδευση.
- Αρκετοί προτείνουν να διορίζονται οι καθηγητές ως μόνιμοι και όχι ως πρόσθετοι ή αναπληρωτές.

Ως προς την οργάνωση της εκπαίδευσης και την επείγουσα ανάγκη μιας ουσιαστικής μεταρρύθμισης, έχουν συμπεριληφθεί στις «προτάσεις» εισηγήσεις, όπως:

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ

- Σύσταση Μονίμου Διακομματικού Συμβουλίου για τα εκπαιδευτικά ζητήματα.
- Αναθεώρηση του Αναλυτικού προγράμματος και κατάρτιση νέου με έμφαση στη διδασκαλία της γλώσσας, στην περιβαλλοντική αγωγή, στην Ιστορία της τέχνης, στη σωστή διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών, ακόμη και στα Τ.Ε.Λ., του Σ.Ε.Π., της Έκθεσης· με προσθήκη νέων μαθημάτων, όπως: Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, προβλήματα ψυχοσωματικής και κοινωνικής Υγιεινής (Α' βοήθειες, ναρκωτικά, AIDS, κάπνισμα, άγχος - στρες κ.λπ.), Εθνικά ζητήματα, μαθήματα «Ελεύθερης δημιουργίας», Θρησκευολογία, Πατερικά κείμενα, Τοπική ιστορία και Λαογραφία· με αντικατάσταση ή αλλαγή μεθόδων διδασκαλίας άλλων, όπως: της Ανθρωπολογίας, των Θρησκευτικών και καθιέρωση πολιτιστικών εκδηλώσεων (μουσικής στα διαλείμματα, θεάτρου, ελεύθερης συζήτησης με Σχολικούς συμβούλους κ.λπ.). Ευρύτατα υποστηρίζεται το αίτημα για θεσμοποίηση του σχολικού αθλητισμού, με ποικιλία προτάσεων, όπως: δημιουργία αθλητικών κέντρων σε συνεργασία με τα σχολεία, «αποκεντρωμένα προγράμματα μαζικής άθλησης», ανίχνευση και αξιοποίηση αθλητικών ταλέντων, καθιέρωση Πρωταθλήματος μεταξύ σχολείων, αύξηση ωρών διδασκαλίας του μαθήματος της Φυσικής αγωγής, περισσότερα Αθλητικά Γυμνάσια και Λύκεια.
- Από πολλούς ζητείται να διορίζονται στα σχολεία σχολίατροι, σχολικοί ψυχολόγοι και κοινωνικοί λειτουργοί.
- Η έκδοση των σχολικών εγχειριδίων αναγνωρίζεται ως σπουδαία διαδικασία, στην οποία απαραίτητη κρίνεται η ενεργός συμμετοχή των εκπαιδευτικών λειτουργών, πέρα από την ίδρυση βιβλιοθηκών - αναγνωστηρίων στα σχολεία, που προτείνεται από πολλούς. Έχουν διατυπωθεί ενδιαφέρουσες απόψεις για μια ουσιαστική διάδοση του καλού εντύπου, γενικότερα, όπως: το αίτημα για ενίσχυση των σχολικών, ιδιαίτερα των επαρχιακών, βιβλιοθηκών και η ενίσχυση του θεσμού «Έκθεση Βιβλίου». Τονίζεται η «αναγκαιότητα του πολλαπλού σχολικού βιβλίου» και η σημασία «να βραβεύονται οι καλές εκδοτικές προσπάθειες» με κρατικές επιχορηγήσεις.
- Ικανός αριθμός συντακτών αναφέρεται στην αρεστή σ' αυτούς παιδαγωγική - διδακτική μεθοδολογία και οργάνωση της σχολικής ζωής, όπου μεταξύ άλλων περιλαμβάνονται τα εξής:
  - ολόημερο σχολείο με δύο βάρδιες: μία με μαθήματα κορμού το πρωί, και μία απογευματινή με μαθήματα επιλογής.
  - «Προπαρασκευαστικό έτος» για υποψηφίους Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι.
  - Διδασκαλία «μεταξύ μαθητών» μέσα στο σχολείο ή «στη φύση» με ελεύθερο διάλογο, ερωτήσεις κρίσεως και «φιλική» συζήτηση, η αλληλοαξιολόγηση, προπάντων στο μάθημα της Έκθεσης, αλλά και κρίση των καθηγητών από τους μαθητές, στο πλαίσιο αγαθών σχέσεων καθηγητών - μαθητών και αλληλοσεβασμού, επιτρέπονται, όπως αρμόζει στο σύγχρονο «δημοκρατικό σχολείο», όπου όλοι οι παράγοντες της σχολικής αγωγής συνεργάζονται για το κοινό όφελος.
  - Περιορισμός των διακοπών.
  - Αύξηση των ωρών διδασκαλίας σε συνδυασμό με περιορισμένη αλλά ποιοτικά βελτιωμένη και συμπυκνωμένη ύλη. Αύξηση ωρών πρακτικής εξάσκησης στα Τ.Ε.Λ. Αναδόμηση του ωραρίου, με αποδοχή διδακτικής ώρας 60' ή και «δώρης διδακτικής ώρας», και με δυνατότητες καθιέρωσης της «ενισχυτικής διδασκαλίας».

ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

- Ανανέωση της διδασκόμενης ύλης κάθε δύο χρόνια.
- Λήψη μέτρων για αντιμετώπιση του προβλήματος των καταλήψεων.
- Εκτέλεση του μεγαλύτερου μέρους της σχολικής εργασίας στο σχολείο, κατά πρόταση μερικών, «ολοήμερο σχολείο», για εξοικονόμηση περισσότερου ελεύθερου χρόνου.

3. ΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗ

α. Κύρια θέματα. Βασικές επισημάνσεις

Επίμονα και απροκάλυπτα, στο σύνολό τους, οι συντάκτες των «προτάσεων» τάσσονται υπέρ μιας αγωγής ελεύθερου διαλογικού χαρακτήρα μέσα στο σχολείο, όπου οι μαθητές θεωρούν, ότι έχουν ουσιαστικό λόγο: α) για την οργάνωση του σχολικού προγράμματος, β) για τη διασφάλιση της ακώλυτης ενεργού συμμετοχής τους σε όλα τα επίπεδα της αγωγικής διαδικασίας, με δυνατότητα πρόσβασης στα όργανα λήψης αποφάσεων, ακόμη και σε διαδικασίες κρίσης και αξιολόγησης του διδακτικού προσωπικού, αλλά και των συμμαθητών τους, γ) για τη διαμόρφωση της σχολικής ζωής σε συνεργασία με τους άλλους φορείς της ενδοσχολικής αγωγής. Εκδηλώνουν την αντίθεσή τους στο φαινόμενο των καταλήψεων και αναγνωρίζουν την ανάγκη αντιμετώπισης αντικοινωνικών φαινομένων, όπως οι βανδαλισμοί κατά τη διάρκεια καταλήψεων, η διακίνηση και χρήση ναρκωτικών, μορφές οργανωμένης κακοποίησης, ρύπανσης σχολικών χώρων κ.ά., με τη βοήθεια ειδικού σώματος «σχολικών φυλάκων», αλλά και με τη δημιουργία «Πνευματικών Κέντρων», την εισαγωγή «προαιρετικών μαθημάτων» γενικής μόρφωσης, σχετικών με ζητήματα, που άμεσα συνδέονται με το σχολείο.

Με επίγνωση της κοινωνικής - πολιτισμικής αλληλεπίδρασης σχολείου και κοινωνίας, αισθάνονται συνυπεύθυνοι και συναρμόδιοι για τη λήψη των μέτρων, που αυτοί ως μαθητές θεωρούν απαραίτητα, ώστε να λειτουργεί η αλληλεπίδραση αυτή προς όφελος της δικής τους μόρφωσης και κοινωνικής ένταξης, με τις κατάλληλες παρεμβάσεις της Πολιτείας στο χώρο δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου.

Με αφετηρία τη διαπίστωση, ότι ο ελεύθερος χρόνος μπορεί να γίνει πηγή πολιτιστικών

- μορφωτικών αγαθών, αν συνετά χρησιμοποιείται, επισημαίνεται μεταξύ άλλων, ότι ο χρόνος αυτός του σύγχρονου ανθρώπου:
- περιορίζεται συνεχώς, λόγω, κυρίως, του καταναλωτισμού, που αναπαράγει το πιεστικό, αγχωτικό και απάνθρωπο εκπαιδευτικό σύστημα», και του μειωμένου ενδιαφέροντος της Πολιτείας για αξιοποίησή του υπέρ των πολιτών, ιδιαίτερα, των νεότερων ηλικιών·
- δεν αξιοποιείται σωστά από τους νέους, γιατί δεν προσφέρονται αξιόλογες εναλλακτικές διέξοδοι, πέρα από τα γνωστά είδη νυκτερινών κέντρων μουσικοχορευτικής διασκέδασης, από τα Μ.Μ.Ε. και, μερικώς, από τη συμμετοχή των νέων σε αγώνες μαζικού μπάσκετ – και ποδοσφαιροθεάματος.

β. Προτάσεις για σωστή οργάνωση του ελεύθερου χρόνου

Πρώτα-πρώτα είναι καθολικό το αίτημα για τέτοια οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, ώστε να διατίθεται πραγματικός ελεύθερος χρόνος και να εκδηλώνεται το ενδιαφέρον της Πολιτείας με την παροχή εναλλακτικών δυνατοτήτων συνετής χρήσης του προς την κατεύθυνση: α) της ψυχαγωγίας, β) της άθλησης, γ) της μόρφωσης, προπάντων στην ελληνική επαρχία, όπου τα σχετικά προβλήματα είναι περισσότερα και οξύτερα. Είναι αξιοσημείωτο, ότι και για ίδρυση «Υπουργείου ελεύθερου χρόνου» γίνεται λόγος, στο οποίο να υπάγονται όλες οι σχετικές αρμοδιότητες. Εξαιρείται η αξία μιας γενικότερης πολιτιστικής πολιτικής, που να διαπνέεται από τις αρχές: α) της αποδέσμευσης του συνολικού χώρου της ασχολίας και της σχολής, από τον καταναλωτισμό και την εμπορευματοποίηση, β) της αποκατάστασης στενότερων σχέσεων με τη φύση, γ) της προώθησης μορφών γνήσιας ψυχαγωγίας με ανάπτυξη προγραμμάτων καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων, προπάντων στην επαρχία, σε συνδυασμό με αποκατάσταση των σχέσεων της τέχνης με τον κορμό της λαϊκής παράδοσης, και αναβάθμιση του κύρους των γνήσιων καλλιτεχνών, που κινούνται έξω από οποιαδήποτε κομματική εξάρτηση.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε ορισμένα σημεία, που φαίνεται να εκφράζουν τη βούληση πολλών, όπως:

- Δημιουργία Κέντρων ελεύθερου χρόνου για όλες τις ηλικίες και Πνευματικών κέντρων, ιδιαίτερα στη Θράκη, Τρίκαλα, Νησιά του Αιγαίου κ.α.
- Μέτρο στην ανάθεση σχολικών εργασιών.
- Καθιέρωση «Ημέρας Προστασίας της Παραδοσιακής Κληρονομιάς».
- Ελεύθερη ή μειωμένη είσοδος των μαθητών στα Μουσεία και στα θέατρα και κινηματογράφους με «παραστάσεις ποιότητας».
- Ενίσχυση Συλλόγων κοινωνικού-πολιτιστικού χαρακτήρα, στο πλαίσιο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
- Οργάνωση ταξιδίων-εκδρομών.
- Δημιουργία ευκαιριών στα σχολεία για ανάδειξη νέων ταλέντων και επιχορήγηση καλλιτεχνικών εκδηλώσεων στα σχολεία.

Συχνά μνημονεύονται τα Μ.Μ.Ε., των οποίων αναγνωρίζεται η συμβολή στην ψυχαγωγία, στην επικοινωνία με τη διεθνή επικαιρότητα, την πολιτική και πολιτιστική πραγματικότητα, αλλά και στην εκπαίδευση.

Επισημαίνεται ο ρόλος των αρμοδίων οργάνων της Πολιτείας, και ιδιαίτερα η ευθύνη τους για τη σωστή λειτουργία των Μ.Μ.Ε., στο πλαίσιο των δημοκρατικών αρχών του σεβασμού του τηλεθεατή και της εντιμότητας.

Έκδηλη είναι η έμφαση που δίνεται στη χρήση των Μ.Μ.Ε., και ιδιαίτερα της τηλεόρασης, για τη διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας, συμπεριλαμβανομένης και της Αρχαίας ελληνικής, για το ευρύτερο κοινό, αλλά και για τη διάδοση και προβολή του καλού βιβλίου και του αθλητικού ιδεώδους.

Μεγάλο πλήθος εισηγήσεων των μαθητών έχει ως περιεχόμενο ποικιλία αθλητικών θεμάτων, μεταξύ των οποίων συχνότερα εμφανίζονται οι παρακάτω προτάσεις:

- δραστική παρέμβαση της Πολιτείας για αντιμετώπιση της εμπορευματοποίησης του αθλητισμού, ιδιαίτερα στο χώρο των ομαδικών αθλημάτων, της βίας και του φανατισμού στα γήπεδα, της χρήσης αναβολικών, της περι-

ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

θωριοποίησης του κλασικού αθλητισμού, της κακής διαιτησίας, μειονεκτημάτων του επαγγελματικού αθλητισμού, της «αγοραπωλησίας αθλητών».

Συνιστάται η αναβάθμιση του αθλητισμού με την άμεση λήψη σειράς αποτελεσματικών μέτρων, όπως:

- Η ίδρυση Υπουργείου Αθλητισμού.
- Η δημιουργία Αθλητικών Κέντρων ανά την Ελλάδα.
- Αναβάθμιση του μαθήματος Φυσικής αγωγής και βελτίωση των αθλητικών εγκαταστάσεων και της σχετικής υλικοτεχνικής υποδομής στα σχολεία και, ιδιαίτερα, στα ιδρύματα ατόμων με ειδικές ανάγκες.
- Να αναληφθεί αγώνας για την αποκατάσταση του αρχαιοελληνικού ολυμπιακού αθλητικού ιδεώδους και τη μόνιμη τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων, ως συμβόλου της ειρήνης, στην Ελλάδα, και να γίνεται «εκεχειρία», δηλαδή διακοπή εχθροπαξιών, κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων.
- Ενίσχυση μικρών αθλητικών σωματείων.
- Περιορισμός ξένων αθλητών.
- Αύξηση κονδυλίων για τον αθλητισμό.
- Ίδρυση Πανεπιστημίου Φυσικής Αγωγής στην Ολυμπία και ικανού αριθμού Αθλητικών Γυμνασίων/Λυκείων.

Σημαντικά μπορεί να συμβάλει, κατά τη γνώμη ορισμένου αριθμού εφήβων, η Εκκλησία στη συνεπή χρήση του ελεύθερου χρόνου των πολιτών, και ιδιαίτερα των νέων, με την ίδρυση Πνευματικών Κέντρων και Κέντρων Νεότητας, αλλά και με την οργάνωση Προγραμμάτων συνεργασίας με την οικογένεια και το σχολείο, στο πλαίσιο του αναβαθμισμένου ρόλου της «Εκκλησίας με κοινωνικό πρόσωπο», με σκοπό:

- τη συζήτηση προβλημάτων κοινωνικού περιεχομένου,
- τη βελτίωση των διανθρώπινων σχέσεων,
- την ενημέρωση των πιστών σε ζητήματα αιρέσεων, παραθρησκευτικών οργανώσεων, αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
- την τόνωση του θρησκευτικού συναισθήματος, προπάντων στις παραμεθόριες περιοχές,
- την οργάνωση εκδρομών, ψυχαγωγικών εσπερίδων με θρησκευτικό χαρακτήρα,
- τη διάσωση της λατρευτικής παράδοσης,
- την άσκηση της φιλανθρωπίας και αλληλεγγύης στην πράξη.

II. ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΠΟΔΗΜΟ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟ

Ζητήματα που αναφέρονται στην ουσία και τη μορφωτική αξία της ελληνικής παιδείας απασχολούν έντονα τους έφηβους μαθητές Β' Λυκείου σχολείων του Απόδημου Ελληνισμού, και αποκαλύπτουν τη σημερινή δύναμή της, όπως την αντιλαμβάνονται και την βιώνουν οι έφηβοι αυτοί, που έχουν επιπλέον το πρόνομο να προβαίνουν σε συγκρίσεις αναφορικά με την αξία, αλλά και την αποτελεσματικότητα της ελληνικής παιδείας σε σχέση με άλλες, διαφορετικά κατά ήπειρο, χώρα και τόπο υλοποιούμενες, μορφές πολιτιστικής μόρφωσης και

κοινωνικής ένταξης. Σ' ένα τέτοιο θεματικό πλαίσιο περιλαμβάνονται οι πνευματικές αξίες, τα ιδεώδη της παιδείας και οι σκοποί και στόχοι της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Οι μαθητές αυτοί φαίνεται να πιστεύουν στην ανωτερότητα της ελληνικής παιδείας, η οποία, όμως, τους δίνει την εντύπωση, ότι για την εποχή μας «μοιάζει κατώτερη», αναποτελεσματική, αναντίστοιχη στις άμεσες ανάγκες και προοπτικές μιας ωμής, οικονομικοτεχνικά οργανωμένης, κοινωνίας. Ομολογούν κάποια μειονεξία γι' αυτό και απογοήτευση, και καταλογίζουν αμέλεια της ελληνικής Πολιτείας, έναντι της Κύπρου και της διεσπαρμένης ανά τον κόσμο Ομογένειας. Σε ορισμένους, μάλιστα, δίνεται η εντύπωση, ότι η Ελλάδα μοιάζει να χάνει την πίστη στην πολιτιστική της παράδοση. Αξιολογητέο είναι, ότι δεν διαπιστώνονται αξίες λόγου αποκλίσεις στις επισημάνσεις-προτάσεις μαθητών από την Ελλάδα και ομοτάξιόν τους από τον εξωελλαδικό Ελληνισμό. Ελάχιστες, επουσιώδεις, διαφοροποιήσεις, που εντοπίζονται, σχετίζονται με διαφορές τοπικής, πρόσφατης ιστορικής-συγκυριακής φύσεως, ή με βιωματικές, κυρίως, και εύλογες προσωπικές προσεγγίσεις ή προσλαμβάνουσες παραστάσεις.

α. Ιδιαίτερες επισημάνσεις

Οι μαθητές της Κύπρου και του Απόδημου Ελληνισμού φαίνεται, ότι έχουν προβληματισμούς ανάλογους με αυτούς των μαθητών της Ελλάδας σε ζητήματα Γενικής παιδείας, πολιτιστικής κληρονομιάς, τέχνης, γλώσσας, κρίσης των ηθικών αξιών, ανάγκης για διατήρηση της εθνικής ταυτότητας, θρησκείας, ελεύθερου χρόνου, σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης κ.λπ. Σοβαρές διαφορές, όμως, σημειώνονται σε επί μέρους θέματα οργάνωσης του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, το οποίο σε αρκετές περιπτώσεις απερίφραστα χαρακτηρίζεται ως κατώτερο άλλων, π.χ. της Αγγλίας και της Γερμανίας. Γίνεται λόγος για έλλειμμα δημοκρατικού λόγου στα ελληνικά σχολεία και επισημαίνεται σημαντική ανισότητα ευκαιριών μεταξύ αστικών και επαρχιακών σχολείων (Κύπρος).

Καταγράφονται «σοβαρές ελλείψεις» σε υλικοτεχνική υποδομή, σε κατάλληλους χώρους για άθληση, για θεατρικές παραστάσεις και διάφορες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις στα σχολεία. Εξάλλου, κάποια απογοήτευση των εφήβων αυτών διατυπώνεται σε μερικά κείμενα ως προς το επίπεδο βασικής μόρφωσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, για την ανεπάρκεια του ελληνικού συστήματος εισαγωγικών εξετάσεων για Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι., για έλλειψη προγραμματισμού, για όγκο διδακτέας ύλης, για σχολεία βαθμοθηρίας και εξειδικευμένων γνώσεων και δύσκολες σχέσεις διδασκόντων-διδασκομένων.

β. Προτάσεις

Το γενικότερο πνεύμα επικεντρώνεται, κυρίως:

- στην επείγουσα ανάγκη αναμόρφωσης του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος:
  - με αύξηση κονδυλίων για την παιδεία,
  - με την ουσιαστική λειτουργία σχολείων και όχι απλώς με την κατασκευή σχολικών αιθουσών,
  - με αλλαγές στο πρόγραμμα και τη μέθοδο διδασκαλίας των μαθημάτων,

ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ιδίως της Ιστορίας, των Θρησκευτικών και του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, προπάντων στα σχολεία του εξωτερικού,

- με λήψη μέτρων για πάταξη της παραπαιδείας (Κύπρος),
  - με διεύρυνση της ενισχυτικής διδασκαλίας,
- στην αύξηση του ενδιαφέροντος της ελληνικής Πολιτείας για αναβάθμιση της παρεχόμενης ελληνικής εκπαίδευσης στα σχολεία του Αποδήμου Ελληνισμού, με σκοπό:
- τη διάσωση και ενίσχυση της ελληνικής γλώσσας, που υποβαθμίζεται, αλλοιώνεται, εξαφανίζεται,
  - τη διατήρηση, ανάδειξη στην πράξη και διάδοση των στοιχείων της ελληνικής παράδοσης, πέρα από προκαταλήψεις «προγονοπληξίας», ξενομανίας και ενδοτισμού, με τη συνδρομή πνευματικών ανθρώπων και αρμόδιων συλλογικών πολιτιστικών φορέων, κρατικών και ιδιωτικών, ιδιαίτερα αναφορικά με την πολιτιστική κληρονομιά της Κύπρου, μετά την «καταστροφή» και τη «συνεχιζόμενη τουρκική κατάληψη τμήματος του νησιού». Πιστεύεται, ειδικότερα, ότι προς την κατεύθυνση αυτή συνεισφέρουν σημαντικά οι πολιτιστικές ανταλλαγές.

Ιδιαίτερα εκτιμάται, ότι το σχολείο και άλλοι συναρμόδιοι φορείς μπορούν να συμβάλουν ενεργώς στη διατήρηση του φθίνοντος ελληνισμού και στην προβολή του διεθνώς, κατ'εξοχήν στις εστίες του Ελληνισμού της Διασποράς.

- Εκφράζεται η ανησυχία από τον κίνδυνο βαθμιαίας διάστασης Εκκλησίας και νεολαίας και στροφής πολλών νέων προς παραθρησκευτικές οργανώσεις υπό την πίεση σατανιστικών αντιλήψεων. Συνιστάται ριζική αναθεώρηση του ρόλου της Εκκλησίας: αλλαγή δράσης ιερωμένων, τόνωση του διαλόγου Εκκλησίας - νεολαίας, έλεγχος παραθρησκευτικών οργανώσεων.
- Επισημαίνεται η ανάγκη δραστηρικής αντιμετώπισης του εκτεταμένου λειτουργικού αναλφαριθμισμού με τη βοήθεια ειδικών προγραμμάτων λαϊκής ενημέρωσης/επιμόρφωσης, προπάντων στο πλαίσιο εποικοδομητικής χρήσης του ελεύθερου χρόνου, που ελλείπει απελπιστικά ή δεν γίνεται σωστή αξιοποίησή του.
- Τονίζεται η ανάγκη για συστηματική άθληση και συνιστάται η υπέρβαση της έλλειψης υλικοτεχνικής σχετικής υποδομής και κινήτρων για αθλητική ενασχόληση των νέων, κυρίως στην Κύπρο, με τη βοήθεια βελτιωμένων αθλητικών εγκαταστάσεων και αθλητικών υποτροφιών.
- Η υποβάθμιση της τέχνης και γενικότερα της πολιτιστικής ταυτότητας υποστηρίζεται, ότι μπορεί να αντιμετωπισθεί με ενημέρωση μέσω των Μ.Μ.Ε. και αύξηση των ωρών διδασκαλίας των καλλιτεχνικών μαθημάτων, σε συνδυασμό με ανάληψη καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων και ανταλλαγών.
- Για την αντιμετώπιση της κρίσης των αξιών προτείνεται η επισταμένη μελέτη και αναθεώρηση του ηθικού κώδικα με έμφαση στις αξίες που δίνουν ποιότητα στη ζωή μας.